Oświadczenie złożone
przez senatora Adama Bodnara
na 44. posiedzeniu Senatu
w dniu 29 października 2025 r.

Oświadczenie skierowane do prezesa Rady Ministrów Donalda Tuska oraz do wiceprezesa Rady Ministrów, ministra spraw zagranicznych Radosława Sikorskiego

Blisko 75 lat temu, 4 listopada 1950 r. w Rzymie przyjęta została Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zwana popularnie europejską konwencją praw człowieka. Konwencja stała się najważniejszą umową międzynarodową dotyczącą ochrony praw człowieka, przyjętą w ramach systemu Rady Europy. Była wyrazem reakcji państw europejskich na tragiczne doświadczenia związane ze wzrostem systemów totalitarnych oraz wybuchem II wojny światowej.

Dzięki unikalnemu mechanizmowi ochrony praw jednostki – możliwości kierowania skarg indywidualnych do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez osoby, których prawa zostały naruszone – konwencja stała się jednym z najważniejszych instrumentów prawnych w Europie. Doprowadziła do zmian prawnych oraz wpłynęła na poprawę standardów ochrony praw człowieka w wielu państwach.

Rzeczpospolita Polska związała się konwencją w 1993 r. Osoby podlegające jurysdykcji państwa polskiego mają prawo składania skarg dotyczących działań i zaniechań władz publicznych, które miały miejsce po 1 maja 1993 r. Konwencja miała ogromny wpływ na transformację polskiego prawa, rozwiązanie licznych problemów systemowych oraz poprawę standardów działania władz publicznych. Z możliwości skierowania skargi do Trybunału korzystały setki tysięcy obywateli, a tysiące zakończyły swoje sprawy wyrokami lub ugodami.

Polska od samego początku aktywnie uczestniczyła we wzmocnieniu systemu konwencji. To w Warszawie w 1995 r. odbył się szczyt Rady Europy. To dzięki zaangażowaniu i współpracy polskich władz możliwe było stworzenie mechanizmu wyroków pilotażowych. To Polska wytyczyła nowe mechanizmy wykonywania wyroków Trybunału czy wzmacniała zaangażowanie organizacji społecznych, profesjonalnych pełnomocników oraz rzecznika praw obywatelskich w postępowaniu przed Trybunałem. To dzięki aktywności i współpracy rządu Rzeczypospolitej możliwe było także konsekwentne reformowanie systemu konwencji poprzez przyjmowanie na szczeblu międzyrządowym kolejnych deklaracji, ratyfikowanie protokołów uzupełniających katalog praw lub modyfikujących system nadzorczy konwencji. Niestety, ten pozytywny okres został zakłócony 2 wyrokami Trybunału Konstytucyjnego, z 2021 r. i 2022 r., w których podważone zostały gwarancje prawa do sądu wynikające z art. 6 konwencji.

Dlatego też symbolicznym aktem rządu Rzeczypospolitej był list skierowany 13 grudnia 2023 r. przez ministra spraw zagranicznych Radosława Sikorskiego do prezesa Trybunału oraz sekretarza generalnego Rady Europy mówiący o tym, że Polska nie zamierza kwestionować wyroku Trybunału z 23 listopada w sprawie Wałęsa przeciwko Polsce. Wyrok ten jak w soczewce ilustrował problemy z respektowaniem zasady praworządności w latach 2015–2023.

Ponadto w ostatnich 2 latach świadectwem zaangażowania Polski we wspieranie systemu konwencji były oficjalne wizyty prezesów Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Zarówno Marko Bošnjak, jak i Mattias Guyomar spotykali się z premierem Donaldem Tuskiem, odpowiednio 9 grudnia 2024 r. oraz 3 października 2025 r. W 2024 r. rząd Rzeczypospolitej wyłonił również 3 kandydatów na sędziego Trybunału, stosując przy tym przejrzystą i konkurencyjną procedurę.

W związku z 75-leciem europejskiej konwencji praw człowieka chciałbym zwrócić się do prezesa Rady Ministrów Donalda Tuska oraz ministra spraw zagranicznych Radosława Sikorskiego z następującymi pytaniami.

1. W jakim terminie planowane jest przyjęcie przez rząd Rzeczypospolitej projektu ustawy o wykonywaniu wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka? Przyjęcie tej ustawy zostało wskazane przez rząd na posiedzeniu Rady Unii Europejskiej jako część planu działania, Action Plan, służącego przywracaniu praworządności w Polsce. Zgodnie z informacją w wykazie prac legislacyjnych rządu przyjęcie projektu UD 177 przewidziane było na III kwartał 2025 r.

2. Czy rząd Rzeczypospolitej popiera działania służące niezwłocznemu przystąpieniu Unii Europejskiej do europejskiej konwencji praw człowieka i kontynuuje w tym zakresie działania podjęte w okresie prezydencji

Polski w Radzie Unii Europejskiej?

3. Jakie działania służące wzmocnieniu i ochronie systemu konwencji podjęło lub planuje podjąć Ministerstwo Spraw Zagranicznych, zwłaszcza w świetle zobowiązań wynikających z deklaracji w Rejkiawiku z 16 i 17 maja 2023 r.?

Adam Bodnar